

B. KULTTUURIKUVIA JA HISTORIAN KAARTA

Mikko Uotinen

Kuvailuja Raudun pitäjästä

Mikko Uotinen, kannakselainen kirjailija, runoilija ja toimittaja, lausuu 1910 julkaistussa ”Kannaksen koteihin” -kirjassaan sanomaksi Kannaksen asukkaille:

”OLE SUOMALAINEN! Ole mieleltäsi, kielettäsi, ajatuksiltasi ja töiltäsi. OLE YRITTELEVÄ! Sillä monta voittoa voitetaan, monta epäkohtaa korjataan kun yritetään.

OLE EDISTYSMIELINEN! Sillä ennakkoluulot estävät ihmisen kehitystä. Valossa, tiedossa ja itsekasvatuksessa on voima.

OLE KESTÄVÄ! Sillä kuohun tulet sammuvat, hetken usvat häipyvät, mutta se joka vastuksista innostuu, vaaroista yhä valveutuu ja esteistä vain terästyy, se menestyy.

OLE RAJAVARTIJA! Puolla oikeuttasi, lakiasi, kunnioita niitä, taistele niiden puolesta, muista, että sinä edustat Suomen kansaa. Se tehtävä on kunniakas ja velvoittava.

RAKASTA ENTISYYTTÄSI! RAKASTA TYÖTÄ!”

Kirjan julkaisu-aikoihin 25-vuotiaan Mikko Uotisen sanoista käy selvästi ilmi, että hän oli omaksunut kansallisen herättäjän ja kannakselaisen identiteetin kirkastajan roolin.

Mikko Uotisen elämänvaiheet ja toiminta on osin kuin mukaansatempaavaa romaania. Hänen tarmokas, laaja-alainen ja uskomattoman monipuolinen toimintansa nuorisoseuraliikkeen, kansallisen herätystyön, kunnallisen elämän ja taiteellisen luomistyön piirissä selittyy osaksi sillä, että hän saattoi varakkaan kodin poikana antautua tehtäviinsä vapaana toimeentulohuolista. Ei kulunut montaakaan vuotta, kun Uotinen oli kasvanut suurien mittojen henkiseksi johtajaksi. Suomen laillisten oikeuksien tinkimättömäksi puolustajaksi ja laittomuuksien leppymättömäksi vastustajaksi.

Kun ensimmäisen maailmansodan puhkeamisen jälkeen 1914 rajaseudut julistettiin Inoa myöten Kronstadtin linnoitusalueeseen kuuluviksi, karkotettiin Uotinen kotikunnastaan Terijoelta Raivolaan, josta hän muutti Rautuun ja asui siellä useita vuosia.

Huhtikuun 4. päivänä 1931 päättyi Terijoella tämä runoilijan, sanomalehtimiehen, kansanherättäjän, kunnallismiehen ja oikeustaistelijan rikas ja työntäyteinen elämä.

Seuraavassa oteita Mikko Uotisen 1916 julkaistusta kirjasta ”KUVAILUJA RAUDUN PITÄJÄSTÄ”.

Mikko Uotinen työpöytänsä äärellä.

”Rautu on rautaa”

Eino Leino

Rautu on yksi Kannaksen pitäjistä. Sitä on totuttu pitämään hyvin takapajulla olevana, pimeänä rajakulmana, johon suomalaisen sivistyksen aamuiset säteet eivät ole päässeet tunkeutumaan. Se aika, jonka olen Raudussa elellyt, on minulle opettanut toista. Olen oppinut pitämään näistä kauniista kunnista ja mitä suurimmalla myötätunnolla kiintynyt tämän eloisan kansan moniin toiverikkaisiin pyrkimyksiin. Sen syrjäinen asema ei ole voinut estää sivistyksellisten ja taloudellisten uudistuspyrkimysten heräämistä. Ja vaikkapa näissä yrityksissä onkin ollut käytettävissä pääasiassa kotoisia voimia, ovat tulokset silti olleet mielenkiintoisia. Suomalaisen sivistyksen ja terveen maalaiselämän ihanteet sydämessään rakentaa kansa uutta Rautua, taloudellisesti ja henkisesti voimakasta.

*Muistan Amparmäen lehdot,
koivut vanhat, korkeat,
kuusikujan Sumpulassa,
Koskijärven laulelmat:
Olet Rautu, rajaseutu,
koti kaunis, verraton,
astu aattein, astu auroin
hyveen eestä taistohon!*

*Aukee laajat näköalat
Raasulissa etehes 'Vehmaan koivut
tarinoivat hempeäksi sydämes':
Olet Rautu, rajaseutu...
Kauniit Leinikylän lahdet,
monet niemet, poukamat,
tarun kummut Potkelassa,*

*Kerpaan kummut kukkivat;
Olet Rautu, rajaseutu...*

*Maa on kaunis, kaunis myöskin
työ min isät tekivät,
kärsi, kesti, oman konnun,
nimen, niemen jättivät:
Olet Rautu, rajaseutu...
Sydämmehen valon soihtu,
Rautu rakas olkohon,
et sä sorru, et sä murru,
aura apunas kun on:
Olet Rautu, rajaseutu,
koti kaunis, verraton,
astu aattein, astu auroin
hyveen eestä taistohon!*

Luonnonkuvausta

Pinta-alaltaan Rautu on 336,6 neliökilometriä. Vuoden 1916 alussa asukkaita oli 5.240 luterilaista ja noin 1.200 kreikkalaiskatolista, jotka kuuluivat Palkealan kreikkalaiskatoliseen seurakuntaan. Rautu rajoittuu etelässä Kivennavan pitäjään ja Venäjän rajaan, idässä Venäjän rajaan ja Metsäpirtin pitäjään, pohjoisessa Sakkolan pitäjään ja lännessä Valkjärven pitäjään.

Muinaistutkimus ei ole saattanut päivänvaloon löytöjä, jotka voisivat selvästi todistaa, kuinka vanhaa elämä näillä seuduilla on. Mutta Raudun pitäjän asema ja luonnonlaatu osoittavat, että elämää on ollut huomattavissa aivan yhtä varmasti samaan aikaan täällä kuin naapuripitäjissä Valkjärvellä, Sakkolassa, Kivennavalla, Metsäpirtis-

sä ym. Näissä naapuripitäjissä tapahtuneet löydöt taas osoittavat, että ihmiselämää on ollut niissä huomattavissa jo perin vanhoina aikoina. Jo kivikauden aikuisia esineitä on löydetty Sakkolasta, kuten kirveitä, nuolenkärkiä ym. Pronssikauden aikuisia esineitä on löydetty Metsäpirtistä, Valkjärveltä ja Kivennavalta, puhumattakaan vanhemman rautakauden aikuisista esineistä. Epäilemättä elämää on ollut niinä aikoina huomattavasti Raudussakin, esillä niin välittömästi se liittyy näihin seutuihin. Tätä todistavat myös löydöt, jotka Raudussa ovat tapahtuneet.

Vehmaisten hoviin kuuluvalta ns. ”Maailmanpellolta” löydettiin luurankoja, jotka todistivat jo perin vanhaa asutusta näillä seuduilla. Viime syksynä Haapakylässä rautatien perustaa kaivaessa löydettiin pellolta noin 50 cm syvyydestä kaksi luurankoa, toinen miehen, toinen naisen. Ne olivat verrattain hyvin säilyneet. Asianomainen tutkija Helsingistä arvioi ne vähintään 900 vuotta vanhoiksi. Kaulassa naisella isompi kaulakoriste, joka ulottui rinnalle, vieressä sirppi. Miehellä oli vieressään puukko ja kirves.

Myöskin muutamat paikannimet tukevat käsitystä, että nämä seudut ovat varhain asuttuja. Täällä löytyy mäki, jota kutsutaan Hiidenkukulaksi. Löytyy Orjansaaren ja Sirkiänsaaren kylät. Niiden lähelläkään ei ole vesiä, joten ne ovat olleet saarina kait hyvin vanhoina aikoina. Samaa todistaa myöskin Kirkonkylän lähellä oleva Saarsilta ja Saarsillanmäki. Puhutaan myöskin Tikatsun merestä. Sen paikalla on nyt vain kivikkoinen aukea. Kun kerran meren nimi on voitu jollekin vedelle antaa, on se epäilemättä ollut tavallisia järviä suurempi, vaikka nykyisin tuon aukean ympärillä humiseekin mahtava Tikatsun korpi salaperäisiä laulujaan.

Ilmanalansa puolesta pitäjä ei eroa sanottavasti naapuripitäjistä. Suomenlahti on tosin 68 kilometrin päässä, mutta Suvantoon on matkaa vain 10 kilometriä, etäisyys Laatokasta on 20 km. Ilma ei ole enemmän sisämaan ilmaa kuin niissä pitäjissä, jotka ovat lähempänä näitä suuria vesiä, sillä pitäjä on huomattavasti korkeammalla kuin naapuripitäjät. Koko se puoli pitäjää, joka on Raasulin harjanteella on varmaankin läänimme korkeimpia kohtia. Myöskin Kuninkaanselän seudut ovat hyvin korkealla.

Mitä luonnonlaatuun tulee, niin se on hyvin vaihtelevaa. Mäkiä, laaksoja ja harjanteita huomaa tavanomaan. Vuoria ei ole. Kasvullisuus on tavallista Karjalan kannaksen kasvullisuutta. Kasvaa kuusia, petäjiä, koivuja, leppiä, haapoja, katajoita ja pajuja. Lehmuksia ja tuomia on vähän. Muussa kasvullisuudessa ei ole mitään erikoisuuksia huomattavissa.

Järvet ovat yleensä pieniä. Pitäjästä löytyy seuraavat järvet: Koskijärvi, Töllikköjärvi, Valkjärvi, Porkunjärvi, Linnajärvi, Mustajärvi, Parikanjärvi, Niittyjärvi, Tykläjärvi, Kerpaanjärvi, Susjärvi, Kirkkojärvi, Pitkäjärvi, Hoikanjärvi, Seppälänjärvi, Leinjärvi, Rautjärvi, Tikatsun lampi, Osminanlampi, Vahvinajärvi, Hauklampi, Mutalampi ja Nypelö.

Mainitsin jo edelle Tikatsun merestä. Kuinka suuri se on ennen ollut, ei tiedetä. Vanhat ihmiset kertovat, että noin 60–70 vuotta sitten oli siinä pienellä alueella vielä niin paljon vettä, että sai uittaa hevosta. Mutta maanlaatu ympärillä osoittaa, että se on voinut olla aikanaan tavattoman suuri. Mutta vuoden ovat sen vähitellen kuivattaneet. Samoin käy muillekin järville. Nekin pienenevät paljon nopeammin kuin muualla. Nyt näkee silmä kaikkialla järvien pohjia, jotka muistuttavat, että Rautu on kerran ollut vieläkin kauniimpi, järvirikas seutu.

Jokia on vähän ja nekin pienenpuoleisia. Tärkeimmät ovat: Saijanjoki, Kolttojanjoki, Tunkelmanjoki, Orjansaarenjoki, Saarsillanjoki, Viisjoki, Koskitsanjoki, Hartsjoki, Tuusnajoki, Morsoja, Ruokoja, Vepsaoja, Valioja, Hulkoja, Porkunoja ja Höröoja.

Tärkeimmät sillat pitäjässä ovat seuraavat: Sies'silta, Kaismansilta, Korleensilta, Anttolan silta, Saarsilta, Amparinsilta, Tuurnaajan silta, Savolan silta, Hartsilta, Kalojan silta, Ruoko-ojan silta, Mult'silta, Kannikan silta, Potkelan silta, Savotan silta ja Haaroisten silta.

Vaikkapa pitäjä onkin meren ja järvien pohjaa, ei suurempia soita ole havaittavissa. Mainitsemista ansaitsevat Laakkiansuo, Likosuo, Lumisuo, Saarsuo, Kirnusuo ja Mustanotkonsuo. Mainitsin jo edellä, että pitäjä on mäkistä. Lienee syytä mainita tärkeimmät mäet. Kansa on antanut niille seuraavat nimet: Hartsillanmäki, Mustilanmäki, Maljamäki, Saarsillanmäki, Kylmäoanmäki, Multsillanmäki, Liippuanmäki, Katajamäki, Vierumäki, Hiekkämäki, Anttolanmäki, Riikolanmäki, Väärämäki, Hulkojanmäki, Ruoninmäet, Mölkänmäet, Omeljanpalteet, Hiienkukkula, Herämäki, Amparinmäki, Pihlamäki, Linnämäki ja Kuninkaanselkä.

Kulkuyhteyksiä

Postitoimisto on kirkolla. Posti lähtee maanantaina, keskiviikkona, torstaina ja lauantaina aamulla kello 10 ja saapuu samoina päivinä illalla kello 6. Kirkolla on apteekki. Myöskin on Raudussa oma telefontiosakeyhtiö. Seurakunnan rovastin pappila on noin 3 kilometrin päässä kirkolta (1912), kappalaisen kilometrin päässä. Nimismies asuu Leinikylässä, siellä on myös eläinlääkäri. Poliiseja on 1 Kirkonkylässä, 1 Raasulissa ja 1 Sirkiänsaarella. Raasulissa ja Sirkiänsaarella ovat tulliasemat.

Maanteitä on useita ja ne leikkaavat pitäjän ristiin rastiin. Kivennavan pitäjältä kulkee maantie Raudun Kirkonkylään lähtien Lipolasta, kulkien Anttolan myllyn kautta Orjansaaren kylään, sieltä ”maantieristin” kautta Kirkonkylään, josta lähtee useita teitä. Valkjärvelle kulkee maantie Leinikylän ja Mäkrän kautta. Kiviniemeen ja Sakkolaan menevä maantie kulkee yhdessä Valkjärvelle menevän maantien kanssa 1 kilometrin, eroaa sieltä Haukkalaan ja kulkee Vehmaisten kylän läpi Petäjäjärvelle. Kun kuljetaan Kiviniemeen, kuljetaan tätä tietä noin 30 metriä vailla 9 kilometriä, sitten erotaan vasemmalle metsätielle, joka vie Kiviniemeen johtavalla maantielle. Metsätietä on noin 3 kilometriä. Tämä on suurin tie Kiviniemeen. Sakkolan Riiskan kulkeva maantie erosi Kiviniemeen menevästä tiestä Haukkalassa oikealle. Metsäpirttiin menevä tie lähtee Kirkonkylästä Sumpulan hovin kautta, kulkee Amparmäen ohi Raudun kylälle, sieltä Raajuun jne. Palkealaan kulkeva tie kulkee Kirkonkylästä kappalaisen pappilan kautta Potkelaan jne. Pietariin kulkeva tie lähtee

Raudun vanha Osuuskauppa ja postitoimisto.

Kirkonkylästä Kivennavalle menevää tietä pitkin, eroaa siitä noin 2 km päässä, kulkee edelleen Maanselän ja Raasulin kautta.

Rautulaisen Jalmari Pehkosen ensimmäinen linja-auto.

Tärkeimmistä matkaetäisyyksistä mainitkaamme Kirkonkylästä (Varikselasta) on matkaa: Leinikylään 4 km, Mäkrälle 8, Valkjärvelle 30, Vehmaisiin 4, Petäjäjärvelle 10, Kiviniemeen 25, Riiskaan 10, Metsäpirttiin 17, Palkealaan 10, Raasuliin 12, Orjansaareen 8, Lipolaan 19, Kivennavalla 43, Raivolaan 62 ja Terijolle 67.

Eloa ja oloa

Kansa on täällä keskikokoista. Luonteeltaan aito karjalaista, vilkasta. Aluksi se vaikuttaa jonkinverran epäluuloiselta - syynä lienee lahjoitusmaa-aikojen vaikutus -mutta lämpenee kohta, tulee avomieliseksi ja ystävälliseksi. Taikauskoa on siellä täällä vielä havaittavissa. Kieli on tavallista ”kannaksenkieltä”, otan tähän muutamia sanoja: kousikka = kauha, kiukkuva = uuni, liuhki = kerma, terttumin = hyvin paljon, omena = peruna, akkomainen = äkinäinen.

Erittäin toimintahaluiseksi ei kansaa voi sanoa. Varsin huomattavaa velttoutta on rahdinteko jättänyt mieliin. Yleinen - nyt jo sentään häipyvä - tapa on kokoontua Kirkonkylään useiden kilometrien päästä ”tsaijua” juomaan ja jouten aikaa kuluttamaan.

Sukunimet ovat täällä yleensä pitkiä kuten: Kyllästinen, Kuparinen, Pietiäinen, Hännikäinen, Vaskelainen, Ihalainen, Korpelainen, Anttonen, Loponen, Kerminen, Partanen, Kuronen, Honkanen ja Valkonen. Mutta on lyhyitäkin kuten: Orava, Intke, Jäske, Rastas, Mentu ja Komi.

Etenkin kreikkalaiskatoliseen uskontoon kuuluvia ei aina kutsuta sukunimillä, kuten: Pien Vana, Pielai Vassu, Perreemies, Antrei Miku, Palaka Vassu, Vassun Vandka, Pökeri Vassu, Mikin Mikko, Penteleen Pekko, Pörri Vassu, Matala Mar’. Tavallisimmat ristimänimet ovat: Anni, Helena, Jussi, Matti ja Antti.

Kylät Raudussa ovat yleensä pieniä. Löytyy vieläkin useita yksitaloisia kyliä. Seuraavan nimisiä ovat nykyiset kylät: Orjansaari, Luukkolanmäki, Miitronmäki, Mäkrä, Haapakylä, Leinikylä, Vehmais, Pienporkku, Variksela (Kirkonkylä), Kuninkaanselkä, Kaskaala, Palkeala, Riikola, Huhti, Petrola, Sirkiänsaari, Aliska, Savikkola, Sunikkala, Keripata, Vakkila, Hietala, Maanselkä, Pirholanmäki, Suurhousu, Suvenmäki, Tutenitsa, Kuusenkanta, Kopola, Vepsa, Kärsälä, Liippova, Raasuli, Nuijala, Piesula, Savola, Kelliö, Tokkari, Mansa, Ristautio, Miettälä, Aherikko ja Haukkala.

Rautu on puhdas äyrämöisalue. Mutta nämä äyrämöiset eivät ole Raudun vanhimpia asukkaita. Niinä voi käsittää kreikkalaiskatolisen väestön. Noin 1500-luvulla mainitaan vatjalaisessa verokirjassa ”Raudun pokosta”. Sittemmin mainitaan siellä olleen parikin pokosta. ”Beloussovan kyläpokosta” ja Sjlilon kyläpokosta”. Raudun pokosta on yksi Kannaksen kaikkien vanhimpia. Tämä kreikkalaiskatolinen aines hävisi sittemmin, jäännöksiä on vieläkin olemassa ja ne kuuluvat Palkealan kreikkalaiskatoliseen seurakuntaan. Kreikkalaiskatolisia asuu enemmän Palkealassa ja Vakkilassa. Luterilaisena seurakuntana Rautu mainitaan 1625. Missä ensimmäinen kirkko on sijainnut, on vaikea sanoa. Mutta luultavaa on, että se on sijainnut nykyisen rovastin pappilan luona, jossa Raudun myöhemmät kirkot ovat olleet. Vasta 1822 rakennettiin kirkko nykyiselle paikalleen. Kellotapuli rakennettiin 1854. Sodan hävityksiä on Rautu saanut useasti kestää. Mainitsen vaan vuoden 1656 julman sodan, jolloin venäläiset voitettiin Raudun kirkon luona. Siltä ajalta lienevät vielä jäljellä ns. Potkelan patterit. Vuosina 1703–04 hävittivät venäläiset Raudun pitäjää. Vuonna 1500 oli Raudussa 293 taloa, 2 tai useampihenkisten perheiden taloja oli 107. Ihmisiä oli kaikkiaan 412.

Kansa kertoo useita tarinoita sotavuosilta. Isonvihan ajalta kerrotaan mm. seuraavaa: Raudun ison pappilan ja Kuninkaanselän kylän välillä on nk. Puuminanjärvi, johon isovihan aikana olivat muka Raudun kirkonkellot upotettu. Tämän johdosta sen vesi tuli niin tenhovoimaiseksi, että olipa kenellä mikä tauti tahansa, kunhan vaan tuolla vedellä itseään useamman kerran pesi, niin hän siitä parani.

Nykyään vielä käyttävät järven vettä rähmäsilmäisten pesuvenenä ja silloin ne kuuluvat paranevan. Ei voida varmuudella sanoa, onko mainitun järven vesi tosiaankin noiden kellojen vuoksi niin tenhovoimainen, mutta kerrotaan, että eräs umpisokeakin sai näkönsä järven vedellä silmät pestyään.

Tarinoita liittyy myös Linnamäkeen. Mainitaan, että siellä sijainnut linna hävitettiin eräänä suurena sotavuonna. Linnan rautaportti oli upotettu lähellä olevaan Linnajärveen. Kerrotaan, että niitä on koetettu nostaa. Nuoria on laskettu järveen, ne ovat tarttuneet portteihin kiinni, mutta ylös ei niitä ole saatu nousemaan.

Tamineita

Mitä tulee pukuihin Raudun vanhemmalla ajalla, olivat ne yleensä samanlaisia kuin naapuripitäjässäänkin. Mainitsen tässä ainoastaan, missä kohden rautulaiset pukimet jonkinverran poikkesivat naapuristaan. Tyttöjen päähineenä oli ns. ”säppäli”, nauha, se kiersi vaan pääläen. Raudun naisilla oli pieni huntu ja pitivät sen säppälin tapaan otsalla. Rautulaiset naiset pitivät ennen ns. rekkopaitaa. Tätä paitaa kuvailee tohtori Sirelius eräässä kirjoituksessaan seuraavasti: *”sille antoi nimen nelikulmainen, toisesta päästään poimittu palttinavaate eli ”rekko”, joka ommeltiin kiinni paidan yläsiin niin, että poimittu osa tuli olemaan ylinnä leuan alla ja vastainen pää alasissa kiinni.*

Ensinmainittu osa, jonka poimut rihmalla vedettiin yhteen niin lujasti kuin mahdollista, kirjattiin umpeen erivärisillälangoilla. Paidankaulukseksi ommeltiin erikseen niinikään kirjailtu vaatekaistale”.

Hameesta mainittakoon ”hartuushameet”, ne olivat punaiset, varustettu helmusnauhoilla. Liivejä eivät naiset ennen Raudussa pitäneet. Vöinä käyttivät naiset ns. isentäisiä ja säässiteitä, jotka valmistettiin käsin pirtaa käyttämättä. Esiliinoja käytettiin, ne tehtiin painamattomasta rihmasta ja olivat aivan valkeita. Päällysvaateena oli viitta. Se oli valkea tai sininen. Ulottui noin polviin. Sepalus oli koristeltu punaisella nauhalla. Kesällä käytettiin ”konstulia”, jonka sepalus kirjailtiin.

Miehillä olivat ”kussakat”, tavallista suuremmat lankavyöt. Vanhat puvut hävisivät vähitellen. Kansa alkoi omistaa vieraita malleja ja pukuja. Eräs Raudun oloja aikaisemmin kuvaillut kirjoittaa: ”Kun vuosikymmen sitte (tämä on kirjoitettu 1912) muukalainen esimerkiksi kesäisenä sunnuntai-aamuna pistäytyi Raudun kirkkomäelle, vetäytyi väkisin suu hymyyn nähdesään, miten sievästi puhtaat ja sileät paidan helmat nutun jatkona suojasivat housujen yläosia, joiden lahkeet varsinkin nuoremmilla miehillä

Liisa Sideroff-Joro Pietarissa otetussa kuvassa.

Rautulaismiehiä pyhätamineissaan.

Rautulaista pukumuotia 20-luvulta.

yksi asuintupa - aniharvassa kaksi - ja sekin sisäänlämpiävä savupirtti, useimmiten yhdellä neliruutuisella ikkunalla varustettu. Toisena seinäreikänä oli pihan puolella oleva nk. ”juokulauta” eli ”juoksuikkuna”, jota pidettiin auki ainoastaan tuvan lämmitessä. Alikatossa oli nk. reppänä, jossa oli myös samanlainen juoksulauta kuten ikkunassakin ja joka johti savun sen yläpuolella olevaan savutorveen, mikä oli useinkin kaiverrettu umpinaiseksi isosta puusta. Torveksi sopivimmat olivat isot lahosydämiset hongat. Vesikattona käytettiin etupäässä tuohta ja kuusen kuorta (kaskusia) sekä liisiteitä niiden alla ja päällä. Uuni oli rakennettu puulavan päälle maakivestä ja savesta, muutamilta osiltaan vaan tiilestä. Uunilavan alla aivan maan rajassa oli iso aukko, jossa kanoja talvisin ruokittiin. Uunin vieressä oli noin puolensylen levyinen hirsisalvos (kolpitsa), jossa talon käsityökaluja ym. säilytettiin. Se oli monipuolisena huonekaluna: tavarakaappina, päivällä istuimena ja yöllä makuulavana. Toisena suojana asuinhuoneen edessä oli pölkystä tehty pienenäntä huone, jossa ruokia säilytettiin. Vaatevarastoa säilytettiin sitä varten tehdyssä ullakkohuoneessa, joka oli useinkin vierekkäin vilja-aitan kanssa.

Navetta oli lähellä tupaa, pieni ja pimeä, noin metrin korkuisen kivijalan päällä. Se oli kyhätty pyöreistä hirsistä ja sudensammalista. Valoaukkoja ei siinä ollut kuin yksi pieni reikä, joten eläinten täytyi olla puolipimeässä pitkät talvikaudet. Mitään muuta ilmanvaihdetta ei ollut kuin ovi.

Navetan ja tuvan välillä oli nk. kujankaton, jonka katon räystäään yhdistyivät navetan ja tuvan räystäsiin. Tällöinen rakennustapa oli hyvin huono siinä suhteessa, että jos esimerkiksi tupa syttyi palamaan, meni armotta koko kartano.”

olivat saaneet suojansa kovasti kiillotettujen ”formusaappaiden” varsissa, joiden piti olla nilkan tienoilta hieman hienoihin ruutuihin piilotetut, ja päänsuojana oli ns. ”furaska”. Tietysti silloin jo, niinkuin kaikkina aikoina lie ollut, olivat muutkin vaateparret käytännössä.”

Nyt käytetään Raudussa samanlaisia pukuja kuin muuallakin. Naisten keskuudessa ovat kansallispuvut alkaneet saavuttaa yhä suurempaa jalansijaa.

Asumista

Raudun vanhoista rakennustavoista kertoo eräs asiantuntija seuraavaa: ”Entisenä lahjoitusmaa-aikana jäljiteltiin Raudunkin rakennustavassa inkeriläistä rakennusmallia. Taloissa oli vain

Mutta nyt ovat rakennustavat muuttuneet. Asuinhuoneet rakennetaan nykyään korkeiksi, isoiksi ja moniosaisiksi. Ikkunoita tehdään paljon ja isoja. Karjakartano rakennetaan jo paljoa kauemmas asuinrakennuksesta, joten välimatkaa on iso aukea piha. Karjahuoneet sekä muutkin ulkokuoneet koetetaan tilaisuuden mukaan saada saman katon alle, jota vastoin entisten rakennustavan mukaan ne olivat kaikki hajallaan eri katoissa.

Vesi taloon nykyään jo useimmiten johdetaan torvia myöten jostain vähän kauempaa: tai jos kellä on kaivokin, niin se koetetaan sovittaa johonkin semmoiseen paikkaan, mihin eivät mitkään lika- tai lantavedet johdu: jota vastoin ennen taas kaivo asetettiin, jos suinkin mahdollista, joko pihan portin tai porstuan oven viereen, mistä oli seurauksena, että kaikenlaiset likavedet siihen valuiivat, kun ennen oven eteen heitettiin tällaisia. Mutta käytännöllisessä suhteessa sitä pidettiin kuitenkin hyvänä, niinkuin lauletaankin morsianta taloon tuodessa: *”Tässä on se onnen talo, kun on kaivo kartanolla, tuvan vieressä vetonen.”*

Saunarakennus oli myös kaikilla sisänlämpiviä. Siinä oli pienistä mukulakivistä tehty tulenpesä, josta tuli suitsusi, kuten sepän ahjosta kohden kattoa. Ulkopuolelle oven eteen laitettiin puita pystyyn, etteivät tuulet ja tuiskut sisään sopineet.

Saunoja käytettiin myös synnytyspaikkoina, joten saatiin vaimolle eristetty paikka, kun liempiä asuinhuoneita ei talossa ollut. Ja senpä vuoksi synnytyspuuhissa olevaa vaimoa kutsuttiinkin kansan keskuudessa aina ”sauna-akaksi”.

Riihet olivat entiseen aikaan kovin pieniä ja maalattialla varustettuja. Riihtä ei käytetty muuhun vuoden aikaan ollenkaan kuin ainoastaan kesällä uutista puidessa. Sitten taas vasta talvella pyhänmiesten ja joulun välillä. Riiheen mentiin aina tulen kera, sillä riihittämistä pidettiin puhdetyönä. Riihen uunin päällä oli rautahaka, ”renki”, jossa pärettä poltettiin.

Usein tehtiin, jos kenen varat suinkin sallivat siten, että pidettiin ahde kaiken talvea riihen parsilla, ja se puitiin vasta kesän tultua. Se oli talon kunnia ja sitä myöten talon varallisuussuhteita arvosteltiin. Kun siihen aikaan huomattiin, kenen talon riihen edessä oli olkikupoja, ruvettiin laulamaan: *”Siinä on talo tanakka, kun on viljaa varalla. Rattoisa väen elellä, leivän kanssa leikitellä.”*

Tapoja ja tarinoita

Mainitsin, että taikauskoisuutta on vielä väestössä. Se ilmenee monella tavalla. Moni uskoo ennustuksiin. Kansan suussa elää monenlaisia tarinoita. Kerrotaan tarinaa lukkari Pessistä:

Jo useita vuosikymmeniä sitten varastettiin kunnan yhteisestä lainamakasiinista eräänä yönä viljaa. Kun seurakunnan silloinen kirkonpalvelija lukkari Pessi sattui sinä yönä kulkemaan siitä ohi, huomasi hän miehen mainitun vilja-aitan vieressä viljasäkkiä kärryihin kiertämässä. Mies sanoi mainitun viljasäkin päivällä lainanneensa, ja veisi hän sen muka mennessään kotiinsa. Pessi uskoi miehen puhetta ja hyväluontoinen kun oli, auttoi vielä säkinkin kärryyn ja miehet lähtivät sovussa omille teilleen.

Kun päivällä varkaus huomattiin, pidettiin tarkka tutkinto ja mies joutui siitä syytteenalaiseksi. Asiasta koitui pitkä käräjäjuttu. Siihen Pessikin sekaantui. Mutta Pessi sattui kuolemaan ennen käräjäjutun päättymistä ja hän jäi epäluulon alaiseksi juttuun nähden.

Korleen hovi

Leinikylän hovi

Maanselän hovi

Miettilän hovi

Sumpulan hovi

Vehmaisten hovi

Sen tähden ei häntä haudattu kristillisten menojen mukaan eikä siunattu hautaa. Mutta tästäpä seurasi, että Pessi rupesi joka yö haudallaan laulamaan: ”Ah, että olenko mä outo ainoa maan pääl.” Näin kertoo kansa. Kun tätä laulua oli kuultu pitkät ajat, ilmoitettiin asia pitäjän rovastille ja tämä tuli sitä kuuntelemaan. Pitkän aikaa sitä kuunneltuaan muiden kirkonpalvelijoiden kanssa, oli rovasti sanonut: ”Jaa, jaa kyllä se on Pessin ääni. Mutta siunatkaamme hänet hautaansa.” Eikä Pessin ääntä enää kuulunut hautuumaalta. Tämä tarina vakuutetaan aivan todeksi ja kertovat sitä vieläkin monet.

Tuttu on myös tarina ”Kultamullan lähteestä”. Se sijaitsee Raudun ja Kivennavan rajalla: Kun kerran Raudun miehet eräänä juhannusyönä menivät sitä aarretta hakemaan, olivat he jo saaneetkin ison korvakkaan vaskipannun näkyviin. Mutta kun eräs miehistä oli iloisissaan huudahtanut, että ”kyllä se vaan nyt on meidän omana”, niin oli siihen ilmestynyt iso mies, niin iso että pää puiden latvaan ylettyi, ja paiskannut pannun niin suurella voimalla lähteeseen takaisin, ettei sitä enää koskaan kuulunut. Sanotaan sen saman huudahtajan silmiin siinä räiskähtäneen vettä, josta hän tuli paikalla sokeaksi.

Tarina aarteesta ja valkeapästä pojasta on seuraava: Erään Raudun miehen sanotaan lainanneen eräästä aarteesta sen haltijalta rahaa muka sillä ehdolla, että jos ei saa rahojaan takaisin, niin sitten pitää hankkia haltijalle valkeapäinen poika. Mutta kun hän ei voinut näitä ehtoja täyttää, tuli hän sokeaksi.

Kuuluisa loitsija oli Maria Haukka Palkealassa. Hän oli lääkäri ja kaikenlaisten neuvojen antaja. Häneen uskottiin ja hänelle annettiin nimi ”Palkealan jumala”. Osoitteeksi minkälaisia tempuja hän teki, panen tähän yhden kansan tarinan.

Eräs Mäkrän isäntä sairasti. Haukan Mari haettiin hänen luokseen. Kun hän tuli taloon, vietiin hänet isännän kanssa eri huoneeseen, johon ei saanut ketään muita tulla. Huoneeseen mentyä pani hän jotenkin ison, suurisuisen pullon uunin taa piiloon isännän huomaamatta ja käski sitten tuomaan lasten reikäjakun, johon isännän piti käydä istumaan, silmät kiinni sidottuina ja asettuen reiälle. Nyt etsi hän esille taikakalupussinsa, jossa oli ihmisen päälloja, kuolleen ihmisen kuivattuja käsiä ym. sen tapaista, joita hän siinä kolisteli ja paineli kipeitä paikkoja vasten sekä samalla luki ja loihti ja manasi pahoja henkiä. Viimein hän otti piilostaan mainitun pullon, johon oli pantu sammakon raatoja, sisiliskoja, käärmeenpäitä ym. ja sen hän asetti isännän takapuolen alle. Vähän ajan kuluttua avasi hän isännän silmiltä siteen, otti pullon maasta ja näytti sitä isännälle, että semmoisia ihmeitä hänestä oli lähtenyt. Mutta lapsen viikarit, jotka olivat avaimen reiästä seuranneet tapausta alusta loppuun, huusivat siihen, että ”Johanne olivat pullossa eukon tupaan tullessa, pullo oli vaan piilossa uunin takana ja sieltä hän sen otti. Älkää uskoko, hän valehtelee!” Tästä suuttuneena rupesi eukko manamaan lapsia ja vakuutti isännälle, ettei se nyt auttanut, kun sitä olivat vieraat silmät näkemässä. Isännän huono tila jatkui ja jonkin ajan kuluttua kuolema hänet siitä korjasi.

Vielä löytyy mummoja, joilla on laulun ja loihtimisen ihmeellinen taito, ja jotka vielä kalevalaisten laulajien tapaan opettavat:

*”Nuosekin merestä miesi, kultasuuna, kultakäänä,
kultamiekkanen käessä, kultakampa kainalossa.”*

Kun toivoo taikauskon ja loitsimisen katoavan, samalla myöskin hartaasti toi-voo, ettei laulun mahti menisi maan rakohon. Palkealan hautausmaalla lepää Larin Paraske, laulaja laajatietoinen. En ryhdy tässä hänen elämäänsä selostamaan, sillä hänen elämäkertansa on ilmestynyt. Kaunis muistokivi hänen haudallaan kertoo nousevalle nuorisolle laulajasta, joka voi sanoa itsestään: ”Niin on mulla virtosia, niinkuin seinähirtosia.”

Mutta vielä elää muutamia, joilla on laulun kipinä sielussa. Vielä Tatjana-mummo osaa moittia epämieluisia miniää.

*”Vääräpää, vähänäköinen,
kierosilmä, kiikkaniska,
sääriluist saa sängytolpat,
käsivarsist saap vasaran.
Tuntuuha toruja vaimo,
töttösuu toruja vaimo,
riippahuuli, riitelijä.”*

Muistuttaa miniää jättämästään kodista:

*”Kolme hyvää jäi kottii:
lämmin leipä voi vatinen,
päivän ielinen unonen,
emon ehtosen sanaset.
Kuule neito kun mie laulan:
Käyvyypä muut murkinalla,
siull on murhe murkinaksi,
käyvyyt toiset iltaselle,
siul on itku iltaseksi.”*

Sulholle hän laulelee:

*”Ota olki vuotehesta,
sulkku siimaksi sipase,
sillä neuvo neijostasi,
ottamajjas opeta.”*

Pekko Kukko Haukkalasta lauloi minulle seuraavan virren lahjoitusmaa-ajalta:

*”Sumpulas on inssi suuri,
kova inssi koivikossa,
lyötti rengit renkahissa,
vallan miehet vaivaseksi.
Siitä on mies kiitettävä,
kun teetti aitat ankarasti,
kaksi siltaa sipas siihen,
seinät kaksinkertaiseksi,
eipä sinne rotta riennä,
eikä hiiret hissuttele.
Puitti riivet puhtehella,
sitten aivan aamusella,
Pitkäjärvelle pihisti,
sitten sieltä tultuansa,
pani päivät kiriajan:
ketä kiittä, ketä moitti,
kelle tarjosi kepistä.
Kun tuli reisu kaupunkihin,
jos sanot tuon sanasen,
ett on huonot kulkuneuvot,
kohta saitkin korvapuustin.*

*Tule huomenna hovihin,
vie vaan viinat Viipurihin,
tuopa rautoja takaisin.
Nevian savotall siell on,
siell on Koslova kotona.
Najok reisut merkkiävi,
mene sieltä Sumpulahan,
siell on itse Israeli,
kotona kova isäntä,
näytti paikan tavaroille.
Meitä ei piinaa Pipina,
valtaherra vaivaele.
Tupainssi on tuhmenpi,
oli parempi paroni.
Tuli huuhka meidän hoviin,
muilta mailta muukalainen,
otti kanssansa kasakat,
kulki Vehmasin kylähän,
Soikkeli ol sopiva talo,
siellä viljoja visusti.
Maijot maahan kaaettiin,
sai myös osansa isäntä,
kilkistä ja piikkilöistä.
Sitten haamus Haukkalahan,
ajoi Paukkusen pakkasehen,
Kukon Riston kulkemahan,
Sieltä kiersi Keripattohon,
miehen Mikkeli nimisen,
pani rautoihin pakana,
laittoi vielä Viipurihin,
sellainen ol Sentsikoffi.
Pois tää riski riuhattihin,
tuli taarasti tasanen,
nyt ei piinaile Pipina,
valtaherra vaivaele.”*

Kuten olemme maininneet, oli ukoilla Raudussa tapana kokoontua Kirkonkylään ”tsaijua” juomaan ja lörisemään. Näin kulutettiin päiväkaudet. Tämä herätti pilalehtienkin huomiota ja oli eräässä mm. seuraava pala:

*”Kun aamu valkeni niin heti
se Raudun miehen kirkonkylään veti,
siell’ ol’ kauppialla suuri tupa
ja siinä istua ol’ aina lupa
kun tsaijun tilasi
ja ilta vasta pidot pilasi
kun täytyi kotiin tallustella.
Ja hyvin siinä juttu luisti
kun kaataa tsaijua vaan muisti,
paloi limanitsat, sydänalään
tsaiju metkan tunteen valaa,
ja onnellisna ukot hikosi
ja eukot työssä likosi
kotona, ettei kaatuis talo.”*

”Tsaijun” juojia Raudussa.

Toimeentulo

Päaelinkeinoina Raudussa on mainittava maanviljelys ja karjanhoito. Rahdinteko oli ennen hyvin yleinen, mutta se on viime aikoina vähentynyt. Kauppahenkeä ilmenee siellä täällä. Maitoa viedään Pietariin, samoin säännöllisissä oloissa eläimiä, heiniä, hiiliä, muurahaisen munia ym. Kalastusta harjoitetaan vähän, metsästystä vielä vähemmän. Kotiteollisuus ei ole kehuttavalla kannalla. Naiset ovat tässä suhteessa paljon edellä miehistä.

”Pellossa on Suomen ponsi”

Tohtori Väinö Voionmaa kuvaillessaan karjaisen heimon elämää antaa myöskin valaistusta Raudun varhaisempiin maanviljelys- ja maanomistusoloihin:

On ollut ennen yhteisiä kaskia. Yhteisvoimalla niitä viljeltiin ja niistä saatu sato jaettiin. Paitsi varsinaisia maanviljelijöitä, mainitaan olleen myöskin ns. ”populeita” 1600-luvulla. He olivat itsellisiä jotka eivät omistaneet maata, vaan tekivät työtä tavallisilla maanviljelijöillä. Heidän verotuksestaan mainitaan että heidän käräjäkappansa olivat puolta pienemmät kuin talon savujen.

Raudussa on ollut - kuten nytkin vielä on - yksitaloisia kyliä. Kylää pienempää tilusmittaa kutsuttiin obsaksi, se merkitsee neljän ruiskopan kylvöä kaskeen (8 hl). Keskiajalla oli kylvömittana ”aatra” ja sen oli suuruus sama kuin nykyaikanakin. 1500-luvulla mainitaan Raudun Mäkrän talonpoikien kalastelleen Leinikylänjärvellä.

Mitä maaperään tulee ei se suinkaan ole maanviljelykselle epäedullista, jos kohta mäkitset maat asettavat maamiehelle runsaasti vaikeuksia. Jo 1500-luvulla viljeltiin Raudussa pääasiassa ruista, mutta myös ohraa ja kauraa. Myös vehnää mainitaan viljellyn parissa kylässä. Raudun maanviljelyksen säännölliselle kehittymiselle loivat ankaran esteen lahjoitusmaa-olot, jos kohta sodatkin useasti lakaisivat näkymättömiin monen miespolven työn tulokset. Lahjoitusmaa-aikojen ankarina päivinä herpaantui ihmisten niin henkinen kuin ruumiillinenkin tarmo. Elettiin turvattomissa oloissa, mieli täynnä toivottomuutta ja surua. Oli luonnollista että maanviljelys rappeutui.

Kun lahjoitusmaa-aika päättyi heräsi toivo paremmista päivistä, mutta sekään ei kohtakaan toteutunut. Isojako viipyi ja viipyi. Yli kaksikymmentä vuotta sai talonpoika elää epävarmaa elämää. Hän ei voinut muokata maataan sillä tarmolla kuin olisi tahtonut. Eihän hän tietänyt mikä maapalanen hänelle lopulta joutuu. Vainiot pääsivät yhä huononemaan ja metsittymään, talot rappeutuivat. Kun sitten isojako viimein tapahtui, päästiin säännöllisimpiin oloihin. Talonpoika tunsi maan omakseen ja ryhtyi sen arvoa viljelyksillään kohottamaan.

Helppoa ei tuo kohotustyö ollut. Köyhyys painoi, henkinen ja ruumiillinen mässennus vaivasi vuosikymmenien perintönä. Ei ollut kunnollisia työkaluja. Noin parikymmentä vuotta takaperin ei pitäjässä ollut edes yhtään kääntöauraa, eikä muitakaan muokkausvälineitä. Talonpoika kynti maitaan kaksiharaisella kotitekoisella aatralla ja kömpelöllä puukarhilla niitä tasoitteli. Kirkkoherra K. Vilen hankki ensimmäisen kääntöauran ja pian sen jälkeen niitä tilattiin pitäjän varoilla viisi kappaletta

Ruiskuhilaita

Perunan nostoa puulapioilla vuonna 1927.

ja käytettiin vuorotellen. Kohta niitä alkoivat yksityisetkin hankkia itselleen ja maanviljelys päästi parempaan vauhtiin.

Raudussa oli pitkiä aikoja muodissa ns. kolmivuoroviljelys: kesanto, ruis ja kaura. Heinäviljelyksen merkitystä ei tajuttu. Kun muutamat alkoivat sitä harjoittaa, naurettiin sitä ja annettiin noille henkilöille pilkkanimitykseksi: luupäät. Mutta tämä viljelys alkoi antaa siksi hyviä tuloksia, että sitä alettiin yleisimmin harjoittaa.

1910-luvulla viljellään pääasiassa heinää, kauraa ja ruista. Myös jonkinverran ohraa. Rehu- ja juurikasviljelys on alkanut myös yhä enemmän voittaa jalansijaa. Perunaviljelys on jo varsin huomattava, eikä pellavankaan viljelys ole tuntematonta. Puu- ja kasvitarihviljelys on vielä verrattain vähäistä eikä metsänhoitoharrastuksesta voi juuri paljon puhua.

Rinnan maanviljelyksen kanssa on kehittynyt myös karjanhoito. Vielä muutamia vuosia takaperin se oli perin alkeellista. Isoilla tiloilla elätettiin vaan muutamia lehmiä, eikä niiden hoidosta voi juuri puhua. Niille syötettiin huonoja niittyheiniä, juotavana oli perunan varsista keitettyä vettä, joskus höystettynä nauriin ja lantun naateilla. Poikineille lehmille annettiin vähän jauhoja ruumenien kanssa. Navetat olivat kylmiä, pimeitä ja likaisia. Ei ollut ikkunoita eikä ilmareikiä. Mutta vähitellen alkoi tässäkin suhteessa tapahtua parannusta. Tästä noususta mainitsee eräs maamies kirjoituksessaan:

Ensimmäisinä edistyksen raivaajina karjanhoidon alalla olivat Raudun hovit, kuten Vehmaisten, Maanselän, Miетtilän, Sumpulän ja Korleen hovit. Niihin ruvettiin hankkimaan parhaita rotulehmiä, joiden vasikoita ajanpitkään alkoi levitä talonpoikienkin navettoihin. He myös järjestivät karjantuotteiden ulosmyynnin, vieden ne maitona Pietariin.

Maidosta myyjät saavat 20 penniä ympäri vuoden litralta. Tähän hommaan rupe-sivat vähitellen muutamat talonpojatkin, jotka saivat karttumaan suuren karjan. Näiden etunenässä olivat kauppias Juho Kerminen ja maanviljelijä Jaakko Klosner. Viipurin läänin maanviljelysseuran toimesta ja avustuksella saatiin kiertäviä karjakoita, jotka kävivät talosta taloon antamassa ohjeita karjanhoidon alalla. Ja hyvinpä ne näyttivät täyttäneen tarkoituksensa, koska siitä lähtien karjanhoito yleisesti on entisestään edistynyt. Navetat on laitettu nykyaikaiseen malliin. Kuivikkeena käytetään etupäässä turvepehkuu.

Rotueläimiä, etupäässä puhdasta maatiaiskarjaa, on alettu hankkia useihin taloihin. Karjan lukumäärä on noin 10 vuoden sisällä kasvanut moninkertaisesti, mutta siitä lähtevä maitomäärä ehkä satakertaisestikin. Karjan ruokintajärjestykseenkin on nykyään ruvettu panemaan yhä suurempaa painoa. Sillä kaikenlaisia uudenaikaisia rehukasveja on ruvettu viljelemään, kuten kesantovihannesrehua, rehunauriita, turnipsia ym. Nykyään viedäänkin maito jo melkein joka talosta Venäjälle ja Pietariin, jossa se pian vaihtuu rahaksi.

Kananhoito ei ole vielä tullut erittäin tehoisaksi, sianhoito on paremmalla kannalla. Mehiläishoidosta ei voi puhua.

Yhteisötyötä

Maanviljelyksen kohoamiseen on epäilemättä tehokkaimmin vaikuttanut Raudun maamiesseura. Se perustettiin 27.12.1899. Sitä ennen oli toiminut ns. isäntäyhdistys, mutta

sen toiminta oli enemmän hiljaista. Sen perustavina jäseniä mainitaan maanviljelijät Matti Pennanen, Heikki Kuparinen, Simo Nuora, Sakarias Luomala, Martti Pyöttiö ja Heikki Ihalainen. Seuran esimieheksi valittiin Matti Pennanen ja varalle työnjohtaja Iivari Tuomi.

Toimintaa varten jaettiin pitäjä piireihin. Tehtiin yhteisostoja. Ostettiin siemenviljaa, väkirehua, kasvitarhan siemeniä, marjapensaita, hedelmäpuiden taimia ym. Hankittiin kiertäviä karjakoita ja maanviljelyksen neuvoja. Kun seura alkoi voimistua, se järjesti maatalouskilpailuja, kuten vihannes- ja juurikasvien, metsän ja puutarhan hoidossa sekä lannan käyttämisessä.

Vuonna 1913 toimitettiin uusi piirijako, jolloin pitäjä jaettiin 17 piiriin. Kullakin piirillä on oma piirimiehensä. Seura pitää kokouksia vuorotellen eri piireissä, koettaen siten herättää maahenkeä ympäri pitäjää. Myöskin perustettiin nuorten osasto, joka koettaa herättää nuorissa innostusta ja kasvattaa heistä kunnollisia, sivistyneitä maamiehiä. Jäseniä seurassa on noin 50. Esimiehinä ovat olleet Matti Pennanen, Hj. Vesalainen, H. Ihalainen ja J. P. Kokko, joka nytkin vielä toimii innostuksella tässä toimessa. Suurimerkityksellinen on ollut tämän seuran toiminta. Sen kylvämmät siemenet ovat langenneet otolliseen maaperään. Toivokaamme että seura edelleenkin yhä voimistuen maahengen herätystyönä tekisi ja siten maaseudun talonpoikaisväestön menestystä auttaisi.

Hevoshoidon merkitys on oivallettu. Viime talvena perustettiin Raudun hevosystävään seura. Sen ensimmäiseksi puheenjohtajaksi valittiin opettaja J. P. Kokko, kirjuriksi ja rahastonhoitajaksi maanviljelijä Pekka Falin ja johtokuntaan maanviljelijät Tuomas Kuparinen, Juho Pietiäinen, Tuomas Lopenen ja Hj. Vesalainen. Seuralla on jo tämän kesän aikana käytettävänä siitosori.

Hyödyllistä työtä maatalouden hyväksi on tehnyt myös Martta-yhdistys, joka iltamien ja neuvojen kautta on koettanut kantaa kortensa yhteishyvän alttarille. Seura perustettiin Meeri Siikasen toimesta vuonna 1906. Seuran puheenjohtajana toimii nykyisin rouva E. Kuorikoski. Menestystä tälle emäntien pirteälle seuralle toivoo jokainen.

Aivan vähäiseksi Raudun maanviljelyksen kohottamisessa ei suinkaan ole arvosteltava myöskään lainajyvästön toimintaa. Kuten tästä kuvailustakin käy selville, kulkee Rautu voimakkaasti eteenpäin ja tulee siitä epäilemättä terveen maahengen elähyttämä pitäjä.

August Rastas Mäkrältä.

Kasvinvärjäyskurssilla Raudun pappilassa 1916. Takana oleva mies on pastori Väinö Kytö ja istumassa papin emäntä.